

2. Гайдук А.Б. Економічне регулювання розвитку сфери туристичних послуг: Дис. канд. екон. наук: 08.02.03. – Львів, 1999. – 186 с.
3. Основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 року // Указ Президента України від 10 серпня 1999 р.
4. Про курорти: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 20. – С. 305.
5. Квартальнов В.О. Стратегический менеджмент в туризме: современный опыт управления. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 347 с.
6. Гуляев В.Г. Организация туристической деятельности. – М.: НОЛИДЖ, 1996. – 312 с.
7. Гаврилюк С.В. Конкурентоспроможність підприємств на ринку туристичних послуг: Дис. канд. екон. наук: 08.02.03. – К., 2001. – 176 с.
8. Папуша І.Д. Маркетингова стратегія розвитку туристично-курортного комплексу (на прикладі курортно-рекреаційного комплексу Велика Ялта): Дис. канд. екон. наук: 08.02.03. – К., 2000. – 189 с.

УДК 330.11

Н.Є. Селюченко, В.П. Кічор, М.В. Зимин

Національний університет «Львівська політехніка»

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

© Н.Є. Селюченко, В.П. Кічор, М.В. Зимин, 2009

Розглянуто підходи до трактування поняття «економічної безпеки», виділено її складові, визначено фінансову складову як основну в системі економічної безпеки держави та суб'єкта господарювання.

The approaches to the interpretation of the concept of "economic security", are its components, identified as a major component of the financial system and economic security of the state entity.

Постановка проблеми

В ринковій економіці підприємства функціонують в умовах невизначеності та непередбачуваності – виникають різні небезпечні явища у підприємстві: спад виробництва, недобросовісна конкуренція, шахрайство, корупція, рейдерство, недосконале комерційне законодавство, криміналізація суспільства, влади та бізнесу. Все це вимагає формування системи економічної безпеки як держави в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню проблем економічної безпеки держави, підприємств, банківських установ присвячені праці багатьох фахівців в галузі економіки. Зокрема, О.І.Барановський розглянув питання фінансової безпеки держави, І.А.Бланк присвятив свої праці питанням управління фінансовою безпекою підприємства, М.Ю.Погосова здійснила структурно-логічний аналіз поняття «фінансова безпека підприємства». С.Б.Довбня, Н.Ю.Гічова, С.М.Ілляшенко запропонували методи діагностики рівня економічної безпеки підприємства, Л.Б.Долінський, Д.П.Сащук розробили новий підхід щодо оцінки надійності підприємств, М.Войнаренко, О.Яременко запропонували механізм побудови управління економічною безпекою підприємств на основі відхилень від нормативних показників. Попри те, в умовах глобальної економічної кризи питання економічної безпеки і, зокрема, однієї з її складових – фінансової безпеки, набули ще більшого значення.

Постановка цілей

Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем формування економічної безпеки підприємства зумовлює необхідність уточнення її складових, виділення провідної з них.

Виклад основного матеріалу

Термін «економічна безпека» в літературі трактується по різному. Зокрема, науковці стверджують, що «економічна безпека» – це «стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання», сукупність властивостей стану виробничої

підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи, «здатність підприємства до ефективного функціонування (тепер) і успішного розвитку (в майбутньому)», стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих чинників, за якого забезпечується реалізація комерційних інтересів та цілей статутної діяльності, стан суб'єкта господарювання, за якого реально існують та суб'єктивно відчуються можливості щодо реалізації його життєво важливих інтересів відповідно до обраної місії тощо.

Така розпливчатість і невизначеність є наслідком кількох причин [4; 6]:

1. В умовах соціалістичної планової економіки майже всі підприємства базувалися на державній формі власності. Держава жорсткими централізованими адміністративними заходами регулювала економічні процеси. За таких умов промислове шпигунство, рекет, корупція, організована економічна злочинність, тіньова економіка мали значно менші масштаби, ніж тепер. Для боротьби з такими проявами використовувались державна система правоохоронних органів та комітет державної безпеки.

2. Швидке, болоче ламання вже сформованого економічного укладу і перехід до ринку викликали до життя величезну кількість невластивих зрілій ринковій економіці явищ і феноменів, котрі не вкладаються в її закономірності. На цьому тлі спроби сліпого копіювання зарубіжних технологій виявилися непродуктивними, розчаровували, а «доопрацювання» їх під вітчизняні умови давало досить скромні та фрагментарні успіхи.

3. За таких умов механізми економічної безпеки підприємства почали формуватися стихійно, у ході практичної діяльності підприємців – як відповідна реакція на нову, агресивну економічну реальність. Іноді ці механізми відповідали загальноприйнятим у світовій практиці, тобто виявлялися черговим «винаходом велосипеда». Проте часто виникали зовсім нові, самобутні технології – або давно забуті у світовій практиці, або незнайомі їй.

Різні автори виділяють також різні складові економічної безпеки підприємства. Зокрема, найчастіше виділяють такі складові: фінансова – досягнення найефективнішого використання корпоративних ресурсів; інтелектуальна й кадрова складові – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом; техніко-технологічна складова – рівень відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів; політико-правова складова – усебічне правове забезпечення діяльності підприємств, дотримання чинного законодавства; інформаційна складова – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства (організації); екологічна складова – дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля; силова складова – забезпечення фізичної безпеки працівників підприємства (перш за все керівників) і збереження його майна.

С.М.Ілляшенко [5] стверджує, що до них варто додати також інтерфейсну складову, яка характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. Загрозу даній складовій економічної безпеки підприємства становлять можливі непередбачені зміни умов взаємодії (аж до розриву відносин) з економічними контрагентами: постачальниками, торговельними і збутовими посередниками, інвесторами, споживачами і т.д.

У [3] запропоновано виділяти такі форми економічної безпеки: поточна, тактична, стратегічна. Зокрема, поточна економічна безпека передбачає відсутність загроз, здатних призвести до припинення життєдіяльності (банкрутства) підприємства в поточному періоді. Дотримання необхідного рівня поточної безпеки (платоспроможності) є обов'язковою умовою функціонування підприємства.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що попри різноманітні підходи до трактування поняття «економічної безпеки» та виділення різних її складових, всі автори однозначно виділяють фінансову складову як одну з основних в системі економічної безпеки як держави в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання.

О.І.Барановський [1] вважає, що «фінансова безпека – це рівень забезпечення громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань».

На фінансах базується вся економіка країни, без них не може функціонувати жодна її галузь. У зв'язку з чим фахівці зазначають, що проблема належної підтримки фінансової безпеки держави є найактуальнішою.

На думку І.А.Бланка [2], провідну роль фінансової компоненти в загальній системі економічної безпеки підприємства визначають такі основні положення: фінансова діяльність продукує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер; фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому; фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших.

Першими ознаками послаблення фінансової безпеки підприємства є: порушення термінів здійснення платежів, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, зниження фінансової стійкості. Саме рівень фінансової стійкості може бути використаний для оцінки фінансової безпеки підприємства. Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому стабільну платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток – забезпечувати самофінансування і незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування майна. Переважно виділяють такі типи фінансової стійкості підприємства: абсолютна фінансова стійкість – власні оборотні активи повністю забезпечують запаси підприємства; нормальна стійкість фінансового стану – запаси забезпечуються сумою власних оборотних активів та довгостроковими зобов'язаннями, гарантована платоспроможність; нестійкий фінансовий стан – запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних активів, довгострокових і короткострокових кредитів та позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів, існує імовірність порушення платоспроможності; кризовий фінансовий стан – запаси не забезпечуються основними джерелами їх формування, і підприємство перебуває на межі банкрутства, існує повна залежність від позикових коштів. Окремі автори виділяють п'ять типів фінансової стійкості і ставлять їм у відповідність рівні фінансової безпеки підприємства: абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека характеризуються мінімальною величиною запасів та витрат і відповідають безризиковій зоні; нормальна фінансова стійкість і нормальний рівень безпеки відповідає зоні мінімального ризику, коли є нормальна величина запасів і витрат; нестійкий фінансовий стан і нестабільний рівень безпеки відповідає зоні підвищеного ризику, коли є надлишкова величина запасів і витрат; критичний стан відповідає зоні критичного ризику, якій характерні надлишкові запаси готової продукції, низький попит на продукцію; кризовий стан відповідає зоні недопустимого ризику, коли спостерігаються надмірні запаси готової продукції, тобто підприємство перебуває на межі банкрутства.

На сьогодні розроблено численні моделі прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання як зарубіжними, так і вітчизняними фахівцями. Вони дають змогу оцінити рівень фінансових ризиків, а, отже, і фінансової безпеки підприємства. Однак недоліком методик, що базуються на показниках фінансової звітності, є те, що ці значення в умовах нашої країни можуть бути викривленими (випадково чи навмисно). Крім того, не можна механічно використовувати методи та моделі для аналізу фінансового стану підприємств в умовах, що характеризуються інформаційною невизначеністю та динамічно змінюються. Зазначені недоліки зумовлюють високий рівень помилковості оцінки фінансової безпеки, ймовірності настання фінансової кризи та банкрутства.

Висновки

Формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання має базуватися на виділенні провідної ролі фінансової складової, оскільки саме фінансові ресурси визначають можливі обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність та незалежність підприємства і, безперечно, є обмежувачами щодо функціонування інших складових.

Перспективи подальших досліджень

Питання ідентифікації загроз економічній безпеці та оцінки їх рівня на сьогодні є дуже актуальними і не повністю дослідженими. Тому подальші дослідження будуть здійснюватися саме в цьому напрямку.

1. Барановський О.І. *Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування / О.І.Барановський. - К.: Фенікс, 1999.*

2. Бланк І.А. *Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784с.*

3. Довбня С.Б. *Діагностика рівня економічної безпеки підприємства* / С.Б.Довбня, Н.Ю.Гічова // *Фінанси підприємств.* – 2008. – №4. – С.88-97.

4.І ванюта Т.М. *Економічна безпека підприємства: навч. посіб.* / Т.М.Іванюта, А.О.Заїчковський. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256с.

5. Ілляшенко С.М. *Економічний ризик: навчальний посібник.* – [2-ге вид., доп. і перероб.] / С.М.Ілляшенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220с.

6. Тумар М.Б. *Основи економічної безпеки підприємства: навч. посіб.* / М.Б.Тумар. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 232с.

К.М. Слюсарчик, О.Я. Чаус

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

© К.М. Слюсарчик, О.Я. Чаус, 2009

За останні вісім років в Україні зріс об'єм промислового виробництва, розширилися сфери послуг, збільшилися бюджетні надходження, покращився життєвий рівень громадян.

Наша держава має потенційну базу розвитку в галузі металургії, машинобудування, виробництві військової і спеціальної техніки, авіабудуванні і космічних технологій, суднобудуванні, хімічній промисловості, що дає можливість вести першість у світі в цих сферах.

Якщо збільшення об'єму внутрішніх інвестицій залежить від збільшення експорту, надходження капіталу від співвітчизників, які працюють за кордоном, то іноземні інвестиції залежать від створеного інвестиційного клімату в Україні.

З 2001 року по 2008 рік об'єм інвестиційних фондів вкладених в економіку України зріс в 7,5 разів і становив майже 30 млрд. дол. США, зокрема 2008 році зріс на 27,3 % в порівнянні з попередніми роками.

В економіці України розвиваються нові тенденції, а саме, консолідації і структуризації великих вітчизняних корпорацій, вихід їх на зовнішні біржові ринки для розміщення акцій. Так в 2007 році українські компанії заробили в наслідок проведення IPO (публічного розміщення акцій) більше ніж 1 млрд. дол. США, що в 5 разів більше в порівнянні з минулими роками.

Україні потрібно модернізувати економіку, а для цього потрібні фінансові ресурси. Для забезпечення високих темпів економічного росту до 2015 року – необхідність в інвестиціях становить 150 млрд. дол. США.

Виходячи з того, що в державі фінансова криза інвестори планують вкладати в ті активи, які дають швидку віддачу. На даному етапі проходить переоцінка цінностей інвесторів, кошти будуть вкладати в ті сфери, які раніше не вкладались.

Важливим елементом інвестиційної діяльності повинен стати фондовий ринок, який на даний момент, в нашій державі на стадії розвитку. Хоч існує законодавча база, але відсутня сучасна клірингова система, не врегульовані деякі аспекти діяльності акціонерних товариств.

З метою покращання ситуації Державним агентством України по інвестиціях та інноваціях розроблено проект «Державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні», що дасть можливість розвинути сучасний фондовий ринок.

При Кабінету міністрів України сформовано Раду інвесторів, які займаються обміном інформації між урядом і інвесторами. Крім того створено центр допомоги іноземному інвестуванню, щодо юридичної, організаційної, консультаційної підтримки інвесторам. Поштовхом для інноваційного прориву української економіки повинна стати держава.